

Історія розвитку отоневрологічного підрозділу

Отоневрологія — спеціальність, яка створена на стику неврології, оториноларингології, нейрофізіології.

Перші теоретичні та практичні кроки цієї спеціальності базувались на фундаментальних дослідженнях невропатологів, лабіринтологів, сурдологів (В.М.Бехтерев, В.І.Воячек, В.Ф.Ундриц, К.Л.Хилов), а в подальшому на роботах А.В.Жукович, О.Г.Агєсвої-Майкової, Є.М.Хоршака, С.Н.Хечинашвілі.

Розвиток отоневрологічної служби в Україні пов'язаний з необхідністю розробки загальних принципів клінічної діагностики в нейрохірургії.

Можливість оцінки функції більшості черепно-мозкових нервів, використання теоретичних і практичних основ лабіринтології з моменту створення отоневрологічної служби дозволили забезпечувати не лише практичні задачі, але й постійно брати участь в основних наукових розробках інституту.

Становлення отоневрологічної служби інституту пов'язано з іменами Г.Г.Котляревської і М.В.Кулікової (1950), а з 1959 р. — І.Г.Кисельової.

Великий клінічний матеріал (аналіз клінічних проявів пухлин мозку залежно від їх локалізації, гістоструктури та об'єму) було покладено в основу кандидатської дисертації Г.Г.Котляревської “Отоневрологічна симптоматика пухлини середньої лінії задньої черепної ямки” (1955). У подальшому Г.Г.Котляревська продовжила роботу отоневролога в НДІ геронтології.

Дисертаційна робота М.В.Кулікової “Ністагмографія при пухлинах задньої черепної ямки” (1959) була пов'язана зі створенням принципово нового приладу ністагмографа, який дозволяє не лише якісно, але й кількісно судити про основні параметри ністагму — найважливішого показника вестибулоокорохових порушень, а також співставляти його характер з даними ЕЕГ.

Надалі новим напрямком стала розробка М.В.Куліковою отоневрологічної симптоматики при гострій і хронічній патології екстра- й інтракраніальних судин, травматичних ушкодженнях мозку, запальних захворюваннях, у тому числі абсцесах головного мозку, а також застосування нових лікарських речовин і методик лікування кохлеовестибулярних порушень різного генезу і створення діагностичних тестів гострої і хронічної назальної та отоліквореї.

Поява у 60-і роки у медичній практиці аудіометрів з різними можливостями дозволила перейти від акуметрії до складних методів аудіометрії і за кількісними і якісними характеристиками робити висновок про деталі стану слухової функції, виділяти клінічно значущі ознаки ураження органу слуху різного рівня. Ці дані виявилися дуже важливими в діагностиці пухлин задньої черепної ямки, особливо пухлини мостомозочкового кута, і лягли в основу кандидатської дисертації І.Г.Кисельової “Слухові розлади при пухлинах задньої черепної ямки” (1967). Згодом основні принципи аудіології були застосовані під час обстеження хворих з іншою патологією (гострі та хронічні нейротоксикоінфекційні процеси, гострі та хронічні порушення мозкового кровообігу, особливо при вертебробазиллярній судинній недостатності, травматичні ушкодження головного мозку тощо). Отримані при цьому дані, а також результати дослідження слухових викликаних потенціалів і акустичного рефлексу, які виконані М.В.Куліковою та І.Г.Кисельовою разом із співробітниками НДІ отоларингології (м.Київ), дозволили виділити ряд раніше неві-

домих ознак поразки центральних відділів слухових ходів. Особливу цінність цим дослідженням надавала не лише можливість клінічного підтвердження діагнозу, але й його верифікації, що підвищувало практичну і теоретичну значущість виявлених закономірностей.

У 60–70-і роки на робочому місці були підготовлені отоневрологи для всіх обласних нейрохірургічних відділень України, Молдови, постійно читалися ознайомлювальні лекції для курсантів кафедри нейрохірургії Інституту удосконалення лікарів. Основні положення роботи надані на засіданнях Київського товариства отоларингологів. Робота підрозділу і надалі погоджувалася з роботою основних клінічних відділів інституту, а також з кафедрами неврології й отоларингології Київського медичного інституту, Інституту удосконалення лікарів. Співробітники підрозділу неодноразово брали участь у роботі республіканського бюро судової медичної експертизи.

З 1986 р. отоневрологічну службу інституту очолює д-р мед. наук Т.С.Мостова. З 1988 р. у підрозділі стали працювати С.Ю.Кушпель, О.В.Ярмолюк (Зубкова), Л.В.Бублій, а з 1996 р. — О.Є.Скобська.

З ініціативи Т.С.Мостової підрозділ був оснащений сучасною апаратурою (електроністагмограф, стабілограф, апарат для дослідження вестибулярних викликаних потенціалів з комп'ютерною обробкою даних), що дозволило перейти до принципово нового етапу досліджень. На новому методичному рівні продовжено роботи за уточненою раніше діагностикою при травматичних і судинних ураженнях головного мозку, пухлинах головного мозку, а також пухлинах основи черепа, особливо пухлини яремного гломусу. Встановлено прогностичне значення деяких отоневрологічних симптомів, динаміка кохлеовестибулярних розладів, уточнено деякі принципи рефлексотерапії (голко- і лазеротерапії).

З 1986 р. актуальними стали питання вивчення розладів вестибулярної функції та іншої отоневрологічної симптоматики у людей, що постраждали в зв'язку з аварією на ЧАЕС. розробка основних принципів експертної оцінки ступеня кохлеовестибулярної дисфункції як основної складової клініки пострадіаційної енцефалопатії. Великий обсяг досліджень, проведених у ліквідаторів аварії на ЧАЕС та осіб, які зазнали впливу малих доз іонізуючої радіації, дозволив створити низку методичних лікувальних рекомендацій для реабілітаційного відділення інституту і Центру радіаційного захисту населення.

Розширення діагностичних можливостей, застосування методів медичної статистики з комп'ютерною обробкою отриманих даних прискорили обробку великого масиву матеріалу і дозволили в найкоротший термін під керівництвом Т.С.Мостової захистити кандидатські дисертації О.В.Ярмолюк (Зубковій) “Значення отоневрологічних методів дослідження в діагностиці пухлин мостомозочкового кута” (1995) і О.Є.Скобській “Диференційно-діагностичне значення комп'ютерної вестибулометрії при струсі і забою головного мозку легкого ступеня у дітей дошкільного і шкільного віку” (1999).

На матеріалі інституту разом з неврологічним відділом Центрального госпіталю МВС України виконана кандидатська дисертація Н.Н.Гомзи “Стани вестибулярного аналізатора в хворих з дисциркуляторною енцефалопатією, спричиненою патологічною звивистістю і стенозом магістральних артерій голови” (1999).

Співробітники отоневрологічного відділу

Усього колективом підрозділу в різних виданнях опубліковано понад 100 робіт.

Основними науковими напрямками підрозділу є:

- розробка й удосконалення діагностичних критеріїв при пухлинах основи черепа, а особливо, ділянки яремного отвору і піраміди скроневої кістки;
- комплексне обстеження осіб, що постраждали внаслідок аварії на ЧАЕС;
- комплексне обстеження хворих з черепно-мозковою травмою з урахуванням ступеня тяжкості та віку хворих:

– визначення показань до проведення низькочастотного лазерного опромінення при різних процесах (переважно запального генезу) в ЛОР-органах і вторинної кохлеовестибулярної дисфункції на тлі недостатності кровообігу у вертебробазиллярному басейні вертеброгенного генезу з полірадикулярним синдромом, невралгії трійчастого нерва, легкої закритої черепно-мозкової травми.